

Laudatio Fruinprijs 2010

Dames en Heren,

Allereerst wil ik u – namens de jury van de Fruinprijs 2010 – hier in Leiden welkom heten. Welkom aan alle eerstejaars studenten Geschiedenis die vandaag in dit historische Academiegebouw hun entree maken. En welkom aan alle andere aanwezigen, ouderejaars studenten en collega's in de Geschiedenis. Het is boeiend om al deze mensen te zien, die een voor een zo heel verschillend zijn, die er van buiten heel verschillend uitzien en die er van binnen vast ook heel verschillend tegenaan kijken, en die hier bijeen vergaderd zijn in een gemeenschappelijke gedachte aan wat dan heet 'Geschiedenis'. Als je hier even bij stilstaat, is het eigenlijk onmogelijk te bevatten wat dat ene begrip Geschiedenis in al die hoofden oproept. Duizelingwekkend, of *mindblowing* zoals de Engelsen zeggen.

Ieder van u heeft zijn of haar eigen voorstelling van het vak, een eigen verwachting van de studie, een plan voor de toekomst. De een denkt bij Geschiedenis aan dikke boeken en moeilijke theorieën, de ander denkt aan spannende verhalen en actie; de een zoekt het in een ontmoeting met het vreemde en verafgelegen verleden, de ander zoekt naar de wortels van het heden in het meest recente verleden; de een ziet namen en gezichten voor zich, de ander naamloos bewegende massa's. En toch komen al deze gedachten bij elkaar in de gemeenschappelijke fascinatie voor wat ik dan maar wil noemen: het verhaal van voorbij mensen. Want dat is waar Geschiedenis toch telkens over gaat, en waar de geschiedkundige zo graag over praat.

Deze gewaarwording van een schier eindeloze variatie in één en dezelfde fascinatie past zeker ook bij mijn ervaring als voorzitter van de jury voor de Fruinprijs van het studiejaar 2009-2010. Dus laten we maar eens ter zake komen. De Fruinprijs is genoemd naar de beroemde negentiende-eeuwse Leidse hoogleraar in de Vaderlandse Geschiedenis, Robert Fruin, die beschouwd wordt als een van de belangrijkste grondleggers van de wetenschappelijke geschiedbeoefening in Nederland. Deze Fruinprijs houdt in een jaarlijkse bekroning – nu al voor de 21ste keer – met een oorkonde en een geldbedrag van

de beste scriptie (d.w.z. masterthesis of doctoraalscriptie) van de scripties die in het afgelopen jaar zijn voorgedragen door de begeleidende docenten aan de jury. Dit jaar bestond de jury uit mijn waarde collega's Manon van der Heijden van Economische en Sociale Geschiedenis en Rens Tacoma van Oude Geschiedenis, plus ondergetekende van Algemene Geschiedenis. Aan ons nu de eer om de beste scriptie van het jaar aan te wijzen...

Nu is het in zo'n geval te doen gebruikelijk dat de jury begint te zeggen dat de haar gestelde taak bijzonder zwaar en moeilijk was. Dat was het ditmaal *niet*, en wel om twee redenen. Ten eerste zijn de tien inzendingen van dit jaar allemaal prachtige voorbeelden van wat deze studie te bieden heeft, getuige zowel de originele onderwerpskeuze en aanpak van het onderzoek als het academisch niveau en de verzorgde presentatie van het verslag. Het was voor ons daarom een groot plezier deze scripties te lezen. Ik werd hierbij als jurylid niet zelden overmand door gemengde gevoelens, van trots op wat onze opleiding tot stand weet te brengen en van afgunst op het blakende talent dat onze studenten ten toon weten te spreiden. De tweede reden dat de gewichtige jurytaak ons toch licht viel, is dat tussen de tien mooie inzendingen van dit jaar de winnaar zich klip en klaar onderscheidde als een klasse apart.

Hoe nu dit grote compliment uitspreken zonder de andere genomineerden tekort te doen? Hiervoor wil ik even terugkomen op enerzijds de enorme variatie, die ook deze tien geslaagde voorbeelden van geschiedbeoefening kenmerkt, en anderzijds de gemeenschappelijke fascinatie door het verleden. Want daardoor vormen deze diverse stukken tezamen toch een geheel en zijn zij een goede proeve van waar het in dit vak om gaat. Dus wat betreft de gekozen tijd, thematiek, bronnen, aanpak en stijl zijn geen twee scripties werkelijk met elkaar vergelijkbaar. En elk heeft haar sterkere en zwakkere punten. Maar wat betreft de bedoeling van de auteurs zie ik een opvallende overeenkomst: allen proberen zich te verplaatsen in een andere denkwijze, zij proberen te begrijpen hoe de wereld eruit zag, gezien door de ogen van andere mensen. In dit opzicht heeft elke voorgedragen auteur onmiskenbaar zijn geschiedkundige toewijding getoond. En dat is geen geringe verdienste.

Laat ik dit illustreren door in chronologische volgorde een korte opsomming te geven van alle genomineerde studenten en de door hen behandelde thema's, om ten slotte in niet-chronologische volgorde uit te komen bij de winnaar van de Fruinprijs 2010.

1. Marion Ros schreef 'Legden de Romeinen het loodje?. Kritische kanttekeningen betreffende de loodvergiftigingstheorie als oorzaak van de ondergang van het West-Romeinse Rijk'. Kritische kanttekeningen is een understatement. Het gaat hier om een roemruchte geschiedkundige theorie die stelt dat de Romeinen ziek en onvruchtbaar werden door het lood uit hun waterleidingen. Haarfijn wordt uitgelegd dat deze theorie voortkomt uit de projectie eigentijdse, twintigste-eeuwse preoccupaties met milieuvervuiling en gezondheid, en dat deze theorie wat de oudheid betreft niet klopt.
2. Ernst-Jan Munnik schreef 'De *Croniken van Hollant I*. Brongebruik en beeldvorming in een kort kroniekje van de graven van Holland (circa 1398)'. Dit is een minutieuze tekstkritische bronnenuitgave, waarin de auteur zeven handschriften van een tien pagina's lange/korte tekst woord voor woord uitpluist en probeert vast te stellen wie daarvan de schrijver geweest zou kunnen zijn en met welke boodschap voor welk publiek. De auteur van deze scriptie doet zijn naam eer aan met dit staaltje van hoog ambachtelijk monnikenwerk.
3. Wouter Klein schreef "'A fully developed folk taxonomy". De ordening van planten en dieren in geleerd onderzoek, ca. 1200-1600'. Een voorbeeld van wetenschapsgeschiedenis. Hoe deelde men het planten- en dierenrijk in voor de tijd van Linnaeus, Darwin en de moderne biologie? De auteur legt uit hoe andere weldoordachte ordeningssystemen voor de natuur functioneerden, en toont bovendien aan dat er in dit opzicht tussen de Middeleeuwen en de Renaissance geen grote verandering van het denken heeft plaatsgevonden.

4. Manjusha Kuruppath schreef 'Casting despots in Dutch drama. The case of Nadir Shah in Van Steenwijk's *Thamas Koelikan*'. Dit is een onderzoek naar de achtergronden van een vergeten achttiende-eeuws toneelstuk over een oosters despoot. De auteur is een van de Encompass-studenten uit Azië en studeert pas sinds drie jaar in Nederland. Zij ontrafelt uit welke VOC-bronnen dit toneelstuk met kopiëren en plakken is samengesteld, en zij decodeert de erin gelegde boodschap. Zij laat daarmee zien dat aan de stereotiepe 'oosterse despoot' in de Nederlandse perceptie net zo gemakkelijk de kenmerken van een republikeinse held konden worden toegeschreven. Het oriëntalisme blijkt minder zwart-wit dan gedacht.
5. Hans Voeten schreef 'Van nomadisch frontiergebied tot Russisch gewest. De kolonisatie van de Altaj, 1604-1917'. Een modelscriptie, toonbeeld van evenwicht en nuance in een groot overzicht van westerse en Russische geschiedschrijving over kolonialisme. Laat zien dat nieuwe Amerikaanse opvattingen over de *frontier* in het Wilde Westen ook toepasbaar zijn op de Russische expansie naar het Oosten. En dat alles prettig geschreven en voorzien van prachtige plaatjes.
6. Jasper Jansen schreef "'Voor orde en beschaving!' De Albanië-missie van Thomson en De Veer (1913-1914) in de liberale pers'. Een enthousiast onderzoek naar een actuele vraag wat de Nederlandse regering bezielde met de uitzending van militairen voor een internationale missie, in dit geval voor het opzetten van een deugdelijke politiemacht in Albanië (ja, toen al). En wat als het misgaat? De auteur beschrijft hoe in de pers een sneuvelgeval werd gemaakt tot een heldendood omwille van de beschavingsmissie ter meerdere eer en glorie van het vaderland.
7. Caspar Mulders schreef 'Let freedom howl in rage. Free Jazz and the politics of black emancipation'. Zoals de titel klinkt, is deze scriptie ook geschreven: met het ritme en het vuur van wilde jazzmuziek. De auteur onderzoekt het verband tussen nieuwe muziekstijlen en politieke protestbewegingen in het Amerika van de jaren

- zestig. Conclusie: het merendeel van de zwarte jazzmusici deelde dezelfde politieke overtuigingen maar versilde onderling te sterk van stijl om een georganiseerde beweging te vormen. Typisch jazz, zou ik zeggen.
8. Geert Bullens schreef ‘Angola and the killing of détente. On the history of a failed CIA operation and the policy that had set it in motion.’ Dit behandelt een half-vergeten sideshow in de Koude Oorlog, de Amerikaanse inmenging in de burgeroorlog in Angola van 1975. De auteur is hiervoor een half jaar naar de VS gegaan en heeft primair bronnenonderzoek gedaan in de presidentiële bibliotheek van Gerald Ford in Ann Arbor. Wat dit oplevert, is een verhaal dat leest als een spannende film over de inschattingsfouten en onvoorziene gevolgen van een geheime militaire actie, die bedoeld was om het aanzien van de VS in de wereld te versterken maar die uitmondde in het tegendeel.
 9. Aniek Xanthe Smit schreef ‘’Mijn vader had een Afro!’’ De ontwikkeling van het kleedgedrag van Marokkaanse migranten in Nederland als onderdeel van hun identificationele integratie (1965-2010)’. Betreft een zeer actueel onderwerp: het verband tussen het dragen van traditionele niet-westerse kleding door groepen migranten – zoals de hoofddoekjes – en het al dan niet geïntegreerd zijn van deze migranten in de westerse samenleving. Langs een zeer grondig opgezette bespreking van alle beschikbare wetenschappelijke theorieën komt de auteur uit op vier strategieën voor het kleedgedrag. Deze past zij vervolgens toe op een breed opgezet veldonderzoek in de Marokkaanse gemeenschap aan de hand van enquêtes, interviews en fotomateriaal. De conclusie is voor ons geruststellend: er zijn vele motieven om verschillende soorten kleding te dragen maar van een direct verband met integratie is geen sprake. Ik stel voor dat we dit werkstuk opsturen aan de informateur.
 10. We zijn bij tien en we gaan weer terug naar af, terug naar de oudheid. Want de winnaar van de Fruinprijs 2010 heeft zijn scriptie geschreven over ‘Years of Silence. Holy men and knowledge in late Antiquity’. Dit is een verbluffend

knappe studie naar heiligenlevens zoals die beschreven zijn in de late oudheid. Hierin wordt een vergelijking gemaakt tussen de heiligenlevens van heidense filosofen als representant van de late Grieks-Romeinse denkwereld en die van christelijke martelaren als representanten van de vroeg-christelijke denkwereld. Traditioneel is de tegenstelling tussen de twee beschavingen van de late oudheid en het vroege christendom gekenschetst als die tussen de rede en het geloof. Deze auteur laat ons zien aan de hand van een uitgebreide en multidisciplinaire bronnenanalyse – waarin ideeëngeschiedenis, filosofie, theologie en Weberiaanse theorie behendig worden gecombineerd – dat het onderscheid tussen heidendom en christendom toch iets genuanceerder ligt. Beide denkwerelden waren in essentie religieus van aard maar waar de heidense religie zich via heiligen uitte in autonome individuele geestkracht, kwam de christelijke religie met een nieuw type heilige dat zich uitte in een van hogerhand geleide wilskracht. Tegen het concept van een almachtige god en zijn kerk bleek het heidens denkende individu niet opgewassen.

Deze scriptie is niet alleen bijzonder vindingrijk geschreven maar ook in heel mooi en naar ons idee vlekkeloos Engels. Alleen al de openingszin: ‘We shall begin our story with silence’ – regel wit. En dan volgt een bloedstollend verhaal over een heidense filosoof die haar tong afbijt en daarna van een christelijke martelaar die hetzelfde doet. En de scriptie eindigt met het zwijgen van de heidense heiligen.

Inderdaad, het wordt tijd om er het zwijgen toe te doen. Maar niet nadat ik aan u de naam van de Fruinprijs-laureaat van 2010 heb bekendgemaakt, en hem persoonlijk heb mogen gelukwensen met deze eervolle bekroning.

Wil de heer **Jeroen Bouterse** naar voren komen?

Applaus. Overhandiging oorkonde, bloemen en geldbedrag. Gefeliciteerd!

Henk Kern, 7 september 2010
